

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

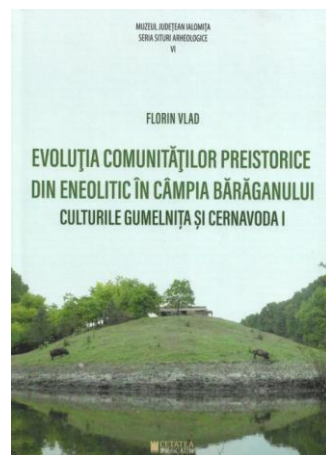
Florin Vlad, *Evoluția comunităților preistorice din eneolitic în Câmpia Bărăganului. Culturile Gumelnița și Cernavoda I*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2019, 215 p. 118 pl.

Lucrarea ce va fi prezentată în rândurile următoare este alcătuită din trei capitole și reflectă rezultatele cercetărilor desfășurate de-a lungul timpului atât de către autorul acestui volum, cât și de către alți specialiști, în Câmpia Bărăganului. Această contribuție este considerată a fi rezultatul unui demers analitic asupra evoluției culturilor Gumelnița și Cernavoda I în zona geografică amintită anterior.

Primul capitol, intitulat *Caracteristici naturale*, prezintă mediul natural în care au trăit comunitățile umane preistorice ce au făcut obiectul acestei publicații. În cadrul său au avut parte de succinte descrieri relieful, clima, rețeaua hidrografică, flora și fauna din Câmpia Bărăganului, scopul declarat al autorului fiind cel de a evidenția eterogenitatea spațiului geografic descris, deoarece acesta s-a răsfrânt și asupra locuirilor eneolitice.

Cel de-al doilea capitol se numește *Cultura Gumelnița în Câmpia Bărăganului*. În cadrul acestei prezentări au fost abordate mai multe aspecte menite a contura o imagine completă asupra evoluției comunităților gumelnițene în zona geografică vizată de acest studiu. În primele rânduri a fost trecut în revistă istoricul cercetărilor desfășurate în Câmpia Bărăganului, fiind constată existența unor contribuții importante semnate de arheologi precum: Ion Andrieșescu, Vladimir Dumitrescu, Gheorghe Ștefan, Hortensia Dumitrescu, Radu Vulpe, Vasile Christescu, Dorin Popescu, Ion Nestor, Dinu V. Rosetti, iar mai târziu Silvia Marinescu-Bîlcu, Dumitru Berciu, Eugen Comșa, Mihai Șimon și Dragomir Popovici. Din analiza așezărilor, încadrate în două mari categorii, de tip *tell* și uni-stratificate, a fost determinată amplasarea acestora pe terasele Dunării și ale râurilor, pe malurile unor lacuri și pe martori de eroziune din luncile apelor. O listă exhaustivă cu toate așezările gumelnițene din zona Bărăganului, însoțită de scurte observații, completează acest segment. În lista menționată au fost incluse 40 de așezări, dintre care 24 de tip *tell* și alte 16 deschise.

Prezentarea descoperirilor cu caracter funerar a luat în considerare atât necropolele, cât și mormintele izolate. În zona studiată au fost identificate până în prezent 11 necropole, localizate în partea de sud a Bărăganului, distanța față de

așezari situându-se între 150-300 m. Observațiile realizate cu privire la organizarea necropolelor nu au evidențiat existența unei reguli pentru amplasarea mormintelor în funcție de criterii precum vârsta, sexul sau filiația, această situație fiind înregistrată și în cazul necropolelor de la sud de Dunăre. Cât privește mormintele de copii și de adulți situate sub podelele locuințelor s-a emis ipoteza sacrificiilor umane legate de trănicia viitoarei locuințe, iar în cazul craniilor descoperite în așezări, acestea au fost puse pe seama unui cult al craniilor, fără a fi dezvoltată această idee. Industria litică a fost tratată din perspectiva celor două mari grupuri ce apar în cadrul straturilor culturale: piatră cioplită și șlefuită. După câteva informații cu privire la zonele cunoscute ca surse importante pentru exploatarea silexului, s-a trecut la prezentarea tipologică a materialului litic cioplit. Descrierea fiecărui tip are un caracter expeditiv și cuprinde doar precizarea numelui siturilor în care au fost atestate asemenea piese. Într-o manieră similară au fost tratate și obiectele de piatră șlefuită, scurte informații cu privire la rocile prelucrate sau forma pieselor alăturându-se precizării tipologice. În industria materiilor dure animale a fost stabilită o împărțire în trei grupuri: unelte, arme și podoabe, elementele constitutive ale fiecăruia fiind enumerate pe rând, cu menționarea tipului de materie primă.

Subcapitolul dedicat materialului de cupru începe cu o trecere în revistă a mențiunilor și studiilor mai elaborate dedicate metalurgiei aramei în cultura Gumelnița la nordul fluviului Dunărea. Apoi, autorul amintește siturile, în număr de 10, de pe care provin obiectele de cupru cuprinse în analiza sa, observând că din nivelurile corespunzând fazei B a apărut un număr dublu de elemente comparativ cu cele din restul fazelor. Această discuție a fost completată cu un inventar tipologic și o scurtă discuție despre maniera de turnare și prelucrare a cuprului și despre zăcămintele de pe teritoriul României.

Segmentul destinat ceramicii este mai consistent. Cele trei faze (A1, A2 și B) au fost prezentate separat. Fiecare dintre cele trei părți a avut o structură compusă din descrierea pastei, a formelor și a decorului. Din această cercetare s-a observat largă răspândire a străchinilor și a castroanelor, cu o prezență inferioară totuși, vaselor tronconice și bitronconice. Autorul a sesizat o standardizare a formelor, proces ce continuă până la finalul evoluției culturii. Discuția este continuată cu informațiile despre plastică, atât cea de lut (cu cea mai bună reprezentare), cât și cea de marmură, scoică, aur și os, fiind notată în rândul acestora o predominanță a reprezentărilor feminine. F. Vlad consideră că interpretarea semnificațiilor plasticii gumelnițene constituie *o problemă complexă, care își așteaptă rezolvarea*.

Parcurgerea studiilor dedicate economiei comunităților gumelnițene a evidențiat ponderea ridicată a bovinelor, urmate de ovine, caprine și suine. Un rol important a avut și vânătoarea, dintre speciile vâdate, cele mai frecvent atestate fiind cerbul,

căpriorul, mistrețul și bourul. Sintetizarea datelor paleoeconomice l-a determinat pe autor să constate că baza economică era dată de creșterea animalelor și cultivarea plantelor, completate de vânătoare, pescuit și cules. Cronologia culturii cuprinde în mare parte o trecere în revistă a descoperirilor de fragmente ceramice Precucuteni și Cucuteni în nivelurile culturale ale siturilor gumelnițene situate în Muntenia. Lângă aceste informații sunt menționate și trei datări ^{14}C realizate pe eșantioane prelevate de pe situl Bordușani *Popină*.

Capitolul dedicat culturii Gumelnița se încheie cu un repertoriu al așezărilor din Câmpia Bărăganului. Acesta include 40 de situri, pentru fiecare dintre acestea fiind precizate: localitatea, denumirea punctului, amplasarea topografică, tipul de așezare, suprafața estimată, tipul de cercetare, suprafața cercetată, istoricul ceretărilor, stratigrafia, date semnificative privind locuirea gumelnițeană și bibliografia.

Cel de-al treilea capitol se numește *Cultura Cernavoda I în Câmpia Bărăganului*. Acesta respectă în totalitate structura celui anterior, începând cu un scurt istoric al cercetărilor și continuând cu date despre așezări și locuințe. Așezările Cernavoda I din Câmpia Bărăganului au fost identificate pe martori de eroziune, grinduri și pe promontorii de terasă. Informațiile despre domeniul funerar sunt reduse, puține descoperiri cu caracter funerar fiind cunoscute. Industria litică și cea a materiilor dure animale sunt reprezentate prin puține exemplare, astfel că o caracterizare complexă nu a putut fi realizată. Numărul redus de obiecte de cupru a acreditat ipoteza lipsei unei metalurgii în adevăratul sens al cuvântului, cele mai multe piese fiind împungătoare prelucrate prin batere. Din punctul de vedere al producției ceramice cele trei faze (Ia, Ib și Ic) au fost prezentate separat. Fiecare dintre părți a avut o structură compusă din descrierea pastei, a formelor și a decorului. Ca o particularitate a comunităților Cernavoda I se remarcă utilizarea ca degresant a cochiliilor de melci sau valve de scoici pisate, semn al intruziunii unor populații originare din regiunea de dincolo de Volga Inferioară. În nivelurile culturale ale siturilor de acest tip a fost identificat un număr redus de statuete de lut și os. În cadrul economiei, ponderea animalelor domestice este de cca. 80%, specia predominantă fiind *Bos taurus* (64%), urmată la mare distanță de *Ovis aries* și *Capra hircus*. Vânătoarea și culesul moluștelor completau resursele de hrană. Elementele cele mai interesante în discuția cronologică sunt cele trei datări ^{14}C realizate pe eșantioane prelevate din situl arheologic Săveni *La Movile*. Pe baza acestora începuturile așezării au fost plasate în intervalul cronologic 4106-3633 BC, iar sfârșitul între 3652-3158 BC. Repertoriul așezărilor culturii Cernavoda I din câmpia Bărăganului încheie acest capitol și conține informații despre 14 asemenea așezări.

Lucrarea este completată cu un rezumat în limba engleză, lista bibliografică și 118 planșe.

Acest volum constituie rezultatul unui efort deosebit ce a avut ca finalitate aducerea la zi a datelor legate de cercetarea epocii eneolitice din spațiul geografic abordat. Autorul a optat pentru conturarea unei imagini generale obținută din îmbinarea informațiilor adunate prin consultarea bibliografiei dedicată acestui subiect cu datele generate de propriile sale cercetări.

Florian MIHAIL

Institutul de Cercetări Eco-Muzeale "Gavrilă Simion",
Str. Progesului, nr. 32, 820009, Tulcea, Romania